

BÖLGESEL KALKINMA

Doç. Dr. Nuri YAVAN

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Coğrafya Bölümü
Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı
nuri.yavan@ankara.edu.tr

BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKASI VE YAKLAŞIMLARI

- ▶ Bölgesel Kalkınma Yaklaşımlarındaki Değişim ve bunun politikaya yansımaları
  - ▶ Geleneksel Bölgesel Kalkınma Politikası
  - ▶ Yeni Bölgesel Kalkınma Politikası
- ▶ Günümüzde Bölgesel Kalkınma Politikası ve Yaklaşımları
  - ▶ Yere/mekana duyarsız/nötr yaklaşımlar
  - ▶ Yer/mekan temelli (place-based) yaklaşımlar

Bölgesel Politika Yaklaşımları

- ▶ Bir bölgeyi şekillendiren gelişmeler sadece o bölgeye yönelik politikalar sonucunda ortaya çıkmamaktadır.
- ▶ Bölgesel düzeyde büyüme ve kalkınma, aslında genel olarak bir ülkenin kalkınma ve büyüme sorununun bir parçasıdır.
- ▶ Ancak, genel büyüme hedefi için uygun olan bir politika, bazı bölgelerin ihmal edilmesi sonucunu doğurabilir.
- ▶ Temel sorun, **bölgesel büyüme hedefleri ile genel kalkınma hedeflerinin çelişmesidir**. Bölge refahını etkileyecek politikalar her zaman ülke genelinde oluşturulan politikalarla uyumlu olmaz.
- ▶ Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında bölgesel politika yaklaşımında farklılıklar vardır.

Kuram neler söylüyor?

- ▶ **Neoklasik görüş** imalat sanayinde üretici faktörlerin uyarılmasını,
- ▶ **Birikimli nedensellik** (cumulative causation), büyüme merkezleri ile altyapıda, ulaşımda, iletişimde ve eğitimde iyileşmeleri,
- ▶ **Radikal görüşler** bölgesel [olarak içe] kapanma ve daha fazla bölgesel otonomi önermektedirler.
- ▶ Bir politika paketi bunlardan herhangi birine özel bir teorik atıfta bulunmaksızın her üç yaklaşımdan da öğeler içermektedir/içerebilir.

Kaynak: Richardson ve Townroe (1986)

Politikalar?

- ▶ Son yarım yüzyılda bölgesel düzeyde etkili olan politikalar ikili bir yapı göstermektedir:
  - ▶ **Birincisi**, dolaysız biçimde bir bölgeyi kalkındırmak üzere tasarlanan politikalar ve uygulamalardır.
İkincisi, makro düzeyde izlenen politikaların dolaylı etkisidir.
- ▶ Ancak, bu ikili ayırımı, son yıllarda bölgesel ve küresel düzeyde entegrasyonun getirdiği etkileri de eklemek gerekmektedir.
- ▶ Politika uygulamaları bölgesel, ulusal ya da uluslararası nitelikte olabilmektedir.

Bölgesel planlama ve bölgesel gelişme teorilerinin evrimi tarihsel perspektiften 4 aşamaya ayrılabilir

- ▶ 1. Çevresel koruma ve kaynak gelişimine dayalı erken yaklaşımlar (1920-50)
- ▶ 2. Ulusal ölçekte etkin ve adil ekonomik gelişmeyi amaçlayan **refah bölgeselciliği** (1950-80)
- ▶ 3. 1980 sonrası neo-liberal fikirlere dayalı yüksek düzeyde rekabetçi **girişimsel bölgeselcilik**
- ▶ 4. Bölgesel planlama ve bölgesel gelişme teorisine yeni bir yaklaşımın temeli olarak **yeni bölgeselcilik** kavramının gelişmesi.

▶ Bölge ve değişen içeriği

- ▶ 1950: ulusal ve bölgesel kalkınma
- ▶ 1980: yerele odaklanma
- ▶ 1990: küreselleşmenin etkisi ve Rekabet gücü
- ▶ 2000: Küresel-yerel etkileşimi ve Yerelin olanakları, birikimi ve potansiyeli ile farklı ağların bütünü olarak 'bölge'

Tablo 1 Geleneksel ve yeni bölgesel politikaların özellikleri

Özellikler	Geleneksel bölgesel politikalar	Yeni bölgesel politikalar
Amaçlar	Bölgesel eşitlik Ulusal ekonomik büyüme Yatırımlar az gelişmiş bölgelere yönlendirilmesi Altyapının geliştirilmesi	Bölgesel rekabet gücünün geliştirilmesi Bölgesel ekonomilerin kapasitelerinin artırılması İçsel büyüme dinamiklerinin desteklenmesi
Karar verme-uygulama sürecinin yapısı	Ulusal ölçekte genel politikalar ve bazı özel bölgelerin seçimi Merkezi hükümetlerin takdir yetkisine bağlı seçim Kademeli yapı	Bölgesel ve yerel hükümetlerin birlikte karar verme süreci Bölgesel-yerel karar yetkisi Yönetişim ağırlıklı karar süreci Kademeli olmayan örgütlenme biçimleri
Politika araçları	Kamu finansal desteği Ağırlıklı olarak kamu kaynaklarına bağımlılık Tanımlanmış bölgesel birimler için bağlayıcı kararlar Bürokratik düzenlemeler	Kamu finansal desteği Koşullara bağımlı örgütlenme Gönüllü ve koşullu bilgilendirme Kamunun sağladığı danışma hizmetleri
Siyasal ortam	Ulusal politikaların öne çıktığı bir siyasal ortam	Ulusal politikalar ile bölgesel ve yerel politikaların ağırlık kazanması
Siyasi sorumluluk	Karar verme sorumluluğu olan merkezi hükümet Taşra teşkilatına verilen uygulama sorumluluğu	Ulusal hükümet ve bölgesel ve yerel örgütler (hükümetlerin) doğrudan politika uygulamalarına yönelimi
Uygulamacı kurumlar	Merkezi hükümet Merkezi hükümetin taşra teşkilatları Bürokratik ilişkiler	Bölgesel birimler Yarı özerk birimler Bürokrasi yerine, işletme yönetimi

Nasıl bir bölgesel kalkınma politikası?

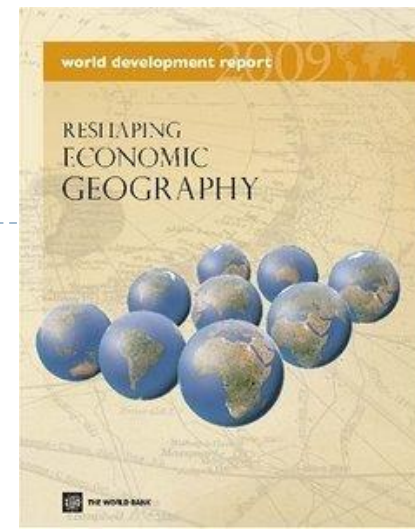

- ▶ **5 yıl içinde 2 yeni ve rakip yaklaşım**
    - ▶ 2008 küresel finansal krizi ve yarattığı tartışma ve sonuçlar
    - ▶ Geleneksel (bölgesel) kalkınma politikalarının sık sık başarısız olması
    - ▶ Teorik gelişmelere rağmen, bölgesel politikaların değişmemesi, uygulamaya yansımaması
  - ▶ **Yere/mekana duyarsız/nötr yaklaşımlar**
    - ▶ Dünya Bankası Yaklaşımı
    - ▶ Krugman ve Yeni Ekonomik Coğrafya (YEC) modeline dayalı
    - ▶ Amerikan görüşü
    - ▶ mekansal olarak kör yaklaşım
    - ▶ Büyük kentlerin yığılma ekonomisi ile ilişkili olarak ortaya çıkan avantajlar
  - ▶ **Yer/mekan temelli (place-based) yaklaşımlar**
    - ▶ AB ve OECD Yaklaşımı
    - ▶ Avrupalı görüşü
    - ▶ Kurumsalcı modele dayalı
    - ▶ Coğrafya önemlidir
    - ▶ Mekandaki gelişme potansiyeli
    - ▶ Yöredeki insanların ve kurumların gelişme potansiyeli
-

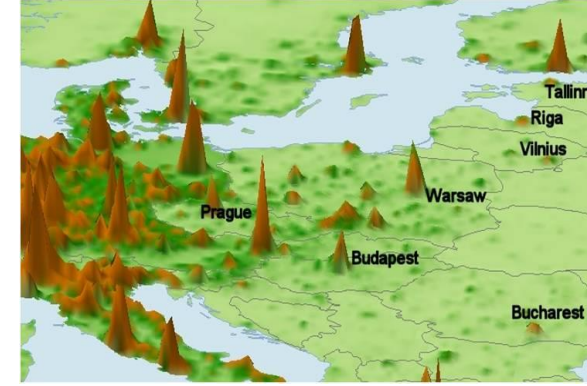
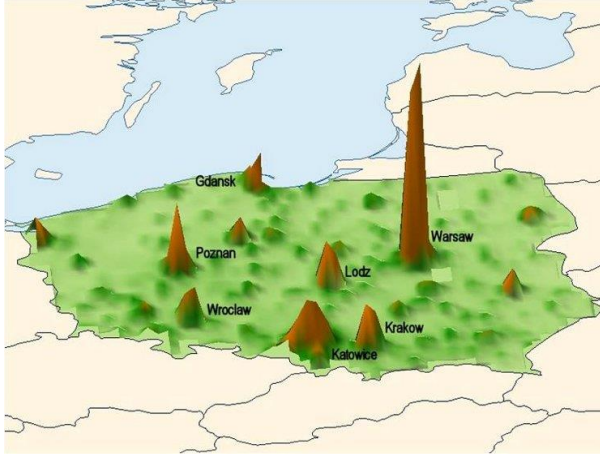

Yere/mekana duyarsız/nötr yaklaşım (Dünya Bankası Yaklaşımı)

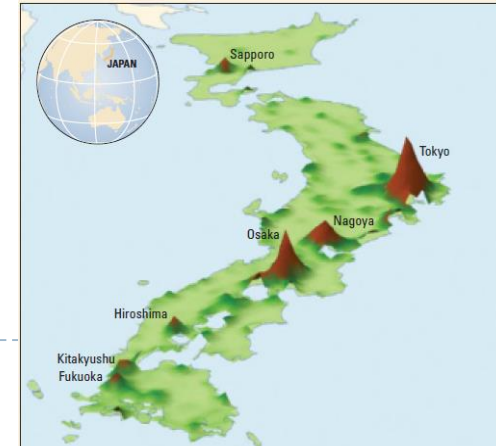
► Çıkış Noktası:

- Ekonomik büyümenin mekansal dengesizliği kaçınılmazdır
- Ekonomik faaliyetleri coğrafi olarak dağıtmaya çalışmak beyhude bir çabadır.
- Yığılmanın gücü önünde durulamaz.
- 2009 Dünya Bankası Kalkınma Raporu

► Temel özellikleri:

- yığılma ekonomilerini destekleyen
- "tek beden herkese uyar"
- dengesiz bir büyüme ve kalkınma modeli

Dünya Bankası'nın Önerdiği Çözüm Önerisi ve Araçları:

Entegrasyon, Entegrasyon, Entegrasyon

«Bölgesel kalkınma politikasının ana amacı, geri kalmış bölgeler ile gelişmiş bölgeleri birbirine entegre etmektir.»

Sorunun boyutu-karmaşıklığı	Mekan türü	Ekonomik entegrasyon için politika öncelikleri		
		Kurumlar	Altyapı	Teşvikler
		Mekansal olarak kör	Mekânsal olarak bağlı	Mekânsal olarak hedeflenmiş
Düşük	Geri kalmış bölgeleri az olan ülkeler	●		
Orta	Yoğun nüfuslu geri kalmış bölgeli ülkeler	●	●	
Yüksek	Yoğun nüfuslu geri kalmış bölgelerle içsel entegrasyonu zayıf olan ülkeler	●	●	●

Dünya Bankası Tarafından Önerilen Bölgesel Kalkınma Politikası

	Ülke tipi		
	Seyrek nüfuslu geri kalmış bölgeler	Birleşik ülkelerdeki yoğun nüfuslu geri kalmış bölgeler	Entegrasyonu düşük yoğun nüfuslu geri kalmış bölgeler
İzlenmesi gereken politikalar	Emek ve sermaye hareketliliği	Emek ve sermaye hareketliliği Mal ve hizmetler için piyasa entegrasyonu	Emek ve sermaye hareketliliği Mal ve hizmetler için piyasa entegrasyonu Geri kalmış bölgelerdeki belirli ekonomik faaliyetler
Politika Öncelikleri			
Mekansal olarak kör "kurumlar"	Akışkan arazi ve emek piyasası, güvenlik, eğitim ve sağlık, temiz su ve sağlık işleri	Akışkan arazi ve emek piyasası, güvenlik, eğitim ve sağlık, temiz su ve sağlık işleri	Akışkan arazi ve emek piyasası, güvenlik, eğitim ve sağlık, temiz su ve sağlık işleri
Mekansal olarak bağlı "altyapı"		Bölgelerarası ulaşım altyapısı Bilgi ve iletişim hizmetleri Yerel yollar	Bölgelerarası ulaşım altyapısı Bilgi ve iletişim hizmetleri Yerel yollar
Mekansal olarak belirlenmiş "teşvikler"			Tarım ve tarıma dayalı sanayiye teşvikler Sulama sistemleri İşgücü yetiştirme

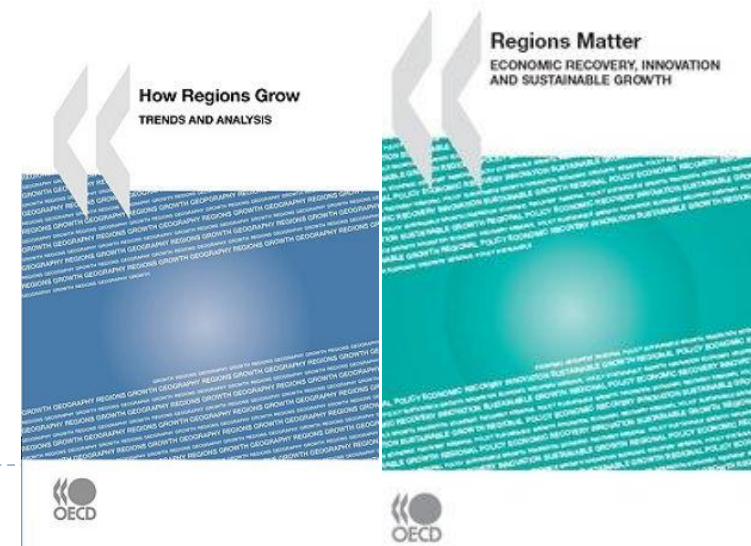
Yer/mekan temelli (place-based) yaklaşım (AB ve OECD Yaklaşımı)

► Çıkış noktası:

- Coğrafi bağlam çok önemlidir
- Eski dağıtımçı keynesyen politikalar sürdürülemez.
- Az gelişmişlik yerel elitlerin isteksizliği veya kapasitesizliğinden ya da
- Yığılmanın merkezci etkisinden kaynaklanmaktadır.

► AB Barca Raporu (2009)

► OECD Raporları (2009a, 2009b)

Yer/mekan temelli (place-based) yaklaşımın temel özellikleri

- ▶ Bağlamın rolü çok önemlidir.
  - ▶ Yer, mekan veya bölgenin spesifik özellikleri dikkate alınmalıdır.
  - ▶ Kalkınma/büyümenin ana belirleyicisi inovasyondur.
  - ▶ **Kurumlar ile coğrafya arasındaki etkileşim kalkınma için hayatidir.**
  - ▶ Kalkınma için hem **içsel hem de dışsal güçlerin ve aktörlerin kombinasyonu** gereklidir.
  - ▶ Hem **kullanılmayan potansiyelden faydalanmak**, hem de sosyal içermeyi desteklemek gerekir.
  - ▶ Kurumlar eşsiz/biricik değildir, bağlam hem gereksinim duyulan ihtiyaçları ve yatırımları, hem de kurumların etkinliğini etkiler.
  - ▶ Kurumlar ve yatırımlar arasında entegre şekilde tasarlanmış çok güçlü bir karşılıklı bağımlılık bulunmaktadır.
  - ▶ **Yatırımlar ve kurumlar hakkında mekana ve bağlama uyarlanması gereken çoğu bilgi önceden bulunmuyor, bilgi ancak mekana içten veya dıştan katılan aktörlerin sürece bizzat katılması ile üretilebilmektedir.**
  - ▶ Yerel değerler kalkınma için çok önemlidir ancak tek başına yetmez, kalkınma aynı zamanda dışarıdan gelen değerlere açıklık gerektirmektedir.
  - ▶ **Az gelişmişlik tuzağı yerel elitlerin kabiliyetsizliği, yetersizliği ve isteksizliğinin bir sonucudur.**
-

Yer/mekan temelli yaklaşımın bölgesel kalkınma için çözüm önerisi

---

- ▶ Yerel firmaların performanslarını etkileyen dolaylı ve doğrudan unsurları kapsayan **bir gelişme stratejisi**,
- ▶ Dışsal yatırım ve transferler üzerine daha az, **içsel değerler üzerine ise daha çok odaklanma**,
- ▶ Dezavantajlar yerine **fırsatlara vurgu yapma**,
- ▶ Merkezi yönetimin daha az baskın, ulusal, bölgesel ve yerel yönetimlerle beraber diğer paydaşları da içeren, **müşterek yönetim yaklaşımı**

